

УДК 347.963
ББК 67.72
П78

Редакційна колегія:

професор Л. М. Москвич (голова);
асистент А. В. Лапкін;
асистент І. В. Юревич;
асистент Я. О. Ковальова;
асистент Ю. О. Ремескова

Відповідальність за зміст тез несуть автори.

Проблеми реформування прокуратури : матеріали всеукр. наук.-
П78 практ. конф. (Харків, 15 квіт. 2016 р.) : у 2 т. / редкол.: Л. М. Москвич
(голова), А. В. Лапкін, І. В. Юревич та ін. – Т. 1. – Х. : Право, 2016. –
224 с.

ISBN 978-966-937-018-1

ISBN 978-966-937-020-4 (т. 1)

Збірник містить матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції «Проблеми реформування прокуратури», яка відбулася 15 квітня 2016 року у Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого за участю відомих вітчизняних науковців у галузі теорії прокурорської діяльності, практичних працівників органів прокуратури та суду. До збірника включено доповіді учасників конференції з різноманітних аспектів організації і діяльності прокуратури.

Для науковців, викладачів та студентів юридичних навчальних закладів, практичних працівників органів прокуратури, суду, інших правоохоронних органів, адвокатів та усіх, хто цікавиться проблемами прокуратури.

УДК 347.963

ББК 67.72

ISBN 978-966-937-020-4 (т. 1)
ISBN 978-966-937-018-1

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2016
© Оформлення. Видавництво «Право»,
2016

Абрамова А. С.,

здобувач кафедри організації судових та правоохоронних органів Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ПРОКУРОР ТА АДВОКАТ ЯК РІВНІ УЧАСНИКИ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Євроінтеграційний вибір України потребує реформування відповідно до європейських стандартів таких правозахисних інститутів, як прокуратура, адвокатура та суд. Чимало кроків для досягнення цієї мети вже зроблені. Прийнято новий закон «Про прокуратуру» від 14.10.2014 року, зареєстрований проект Закону про внесення змін до «Закону про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 3 червня 2014 року. Сьогодні триває робота над новою редакцією Конституції України. Автори цього документу виходять з європейської моделі побудови прокуратури як частини судової влади, долучивши до останньої також адвокатуру.

Ідея віднесення до судової влади цих суміжних правових інститутів не є новою і виходить з наявності спільних завдань, властивих обом структурам. До того ж вона знаходить підтримку серед органів Ради Європи та Європейського Союзу, що в сучасних умовах має вирішальне значення для українського законодавця. Міжнародні стандарти визнають, що судді, прокурори і адвокати становлять три професійні групи, які відіграють найважливішу роль у відправленні правосуддя та запобіганню безкарному порушенню прав людини, у збереженні демократичного суспільства і дотриманні справжнього верховенства права. Слушним є твердження С. В. Прилуцького про те, що філософсько-правова природа судової влади є триединою та становить взаємозв'язок обвинувачення, захисту й остаточного судження. Адвокати та прокурори є невід'ємними учасниками процесу відправлення правосуддя і поряд із суддями зобов'язані захищати принцип верховенства закону [1, с. 294].

Разом з тим, Парламентська асамблея Ради Європи неодноразово звертала увагу на невизначеність місця прокуратури в системі державної влади та наполягала на інтегруванні її до виконавчої або судової влади. Хоча, як слушно зазначає В. В. Сухонос, гіпертрофована самостійність і незалежність будь-якої гілки влади, породжує безконтрольність і вседоз-

воленість, з огляду на що необхідним є існування позасудового ефективного механізму, який виключить свавілля влади, в тому числі і судової [2, с. 353]. І. Є. Марочкін також був прихильником незалежності та автономності прокуратури, зауважуючи, що за своєю природою судова влада відокремлена від інших гілок влади і не може бути об'єднана з будь-якою іншою владою, у тому числі з прокурорською [3, с. 145].

Проте, як бачимо, при прийнятті нового Закону «Про прокуратуру» законодавець не зважився на такий радикальний крок, як віднесення прокуратури до будь-якої гілки влади, а тому статус прокуратури залишився незмінним – державний орган із специфічними функціями. Разом з тим необхідно звернути увагу, що розробники нового Закону «Про прокуратуру» зробили найбільш істотні кроки на шляху до можливої інтеграції прокуратури до судової влади. У цьому контексті заслуговують уваги приклади країн, де судді та прокурори об'єднані у складі так званої «магістратури». До таких країн належать Франція та Італія, у яких магістратура включає як суддів, так і прокурорів, які проходять однакову підготовку, добираються за конкурсом і можуть вільно переходити з посади прокурора на посаду судді, і навпаки. В Німеччині адвокати, судді та прокурори починають свою правову підготовку разом. Разом із тим, для включення прокуратури до судової влади існують об'єктивні перешкоди. Однією із них є обмеження функцій прокуратури лише судовими функціями, передусім у сфері кримінального провадження. З іншого боку – це є логічним, оскільки прокурор та адвокат – рівні учасники судочинства, а отже їх статус у відносинах із судом має бути однаковим, а останній, в свою чергу – рівновіддаленим від конкуруючих між собою на змагальних засадах сторін.

Підтримання державного обвинувачення в суді прокурором є складовою засади змагальності кримінального провадження, яка передбачає таку побудову кримінального процесу, за якою провадження у справі полягає у боротьбі, змаганні двох і тільки двох рівноправних сторін, а кінцевий підсумок такої боротьби визначається незалежним і неупередженим судом, основною і єдиною метою якого є вирішення справи на користь однієї із сторін. На думку П. М. Каркача, у судовому кримінальному провадженні прокурор займає процесуальне становище сторони – обвинувача, він рівноправний з іншими сторонами, які беруть участь у справі, виконує державно-правову функцію кримінального переслідування [4, с. 117].

Що ж до ролі та правового становища адвоката в змагальному процесі, то відповідно до запропонованих змін до Конституції, за адвокатами

закріплюється часткова монополія на представництво та захист у суді при здійсненні кримінального, цивільного, адміністративного, господарського судочинства. Адвокат, як сумлінний захисник та учасник процесу правосуддя водночас, набуває конституційного статусу поряд з прокурором та суддею, що сприяє його незалежності та рівноправності поряд з іншими учасниками судового розгляду. Так в ст. 131² законопроекту щодо змін до Конституції в частин правосуддя зазначається, що «виключно адвокат здійснює представництво в суді, а також захист від обвинувачення». Конституційно-процесуальна рівність правової регламентації діяльності інститутів адвокатури та прокуратури забезпечує змагальність процесу доказування і як наслідок – гарантує справедливий судовий розгляд.

Як справедливо зазначає Ю. В. Сапельнікова, захист прав і свобод громадян, а також демократичного устрою держави як єдиного цілого є спільним завданням і прокуратури, і адвокатури, і суду, а відмінність цих інститутів полягає в тому, що свою роль вони виконують різними способами [5, с. 468].

До спільних завдань адвоката та прокурора у кримінальному судовому провадженні можна віднести: 1) сприяння суду у ефективному відправленні правосуддя; 2) адвокат та прокурор повинні підтримувати високі стандарти професійної поведінки, діяти чесно, справедливо, вміло, компетентно і відповідально; 3) звернути увагу суду на будь-які помилки або порушення закону підчас досудового та судового розгляду.

До засобів контролю за законністю судового процесу з боку адвоката та прокурора можна віднести: 1) звернення зі скаргою щодо поведінки судді з боку адвоката, який не є учасником процесу; 2) участь адвоката у вирішенні питань притягнення судді до дисциплінарної відповідальності як членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України; 3) з боку прокурора фактично єдиним засобом реагування на незаконні або необґрунтовані рішення суду є подання апеляційної, касаційної скарги, заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами, заяви про перегляд судового рішення Верховним судом України.

Виходячи з викладеного, можна з упевненістю констатувати факт суміжності, але не тотожності таких правозахисних інститутів, як адвокатура та прокуратура, насамперед у судовому розгляді. Хоча завдання адвокатури і прокуратури спільні – сприяти відправленню правосуддя, але способи реалізації у них різні. Ці два правозахисні інститути не належать до жодної з гілок влади, що вказує на їх незалежність та автономність. У державному механізмі відправлення правосуддя адвокатура за-

ймає рівне місце поряд з прокуратурою, оскільки внесок обох інститутів є необхідним для досягнення справедливих та ефективних рішень в усіх судових процесах відповідно до закону.

Використана література

1. Прилуцький, С. В. Вступ до теорії судової влади (Суспільство. Правосуддя. Держава) [Текст] : монографія / С. В. Прилуцький. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2012.
2. Сухонос, В. В. Конституційні засади функціонування прокуратури України [Текст] / В. В. Сухонос // Конституція України – основа модернізації держави та суспільства : матеріали наук. конф., Харків, 21–22 черв. 2001 р. – Х. : Право, 2001.
3. Марочкін, І. Є. Місце прокуратури в системі органів державної влади та її функціональне призначення [Текст] / І. Є. Марочкін // Конституційні аспекти судової реформи : матеріали наук.-практ. конф., 26–27 червня 2008 р. – Х. : Право, 2008.
4. Каркач, П. М. Організація роботи районної, міської прокуратури [Текст] : наук.-практ. посіб. / П. М. Каркач. – Х. : Право, 2013.
5. Сапельнікова, Ю. В. Співвідношення судового контролю з прокурорським наглядом на досудовому розслідуванні кримінального процесу України [Текст] / Ю. Сапельнікова // Сучасний вимір держави та права. – Миколаїв : Іліон, 2008.

Науковий керівник: д. ю. н., завідувача кафедрою організації судових та правоохоронних органів Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Москвич Л. М.

Афанасьєв В. В.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових та правоохоронних органів Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ПРОКУРОР ЯК УЧАСНИК ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Виконавче провадження є остаточним етапом у поновленні порушеного права, оскільки лише своєчасно і в повному обсязі виконане судове рішення є логічним завершенням правового спору, вирішеного судом.